

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2010 VASARIO 6 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 25(6)

„Tas, kuris jūromis eina ...”

Ne dvasininkai, ne mąstytojai, ne sakralinio meno pavyzdžiai man atidavė Kristų, o Jo žaizdos, Jo galia atleisti savo niekintojams, pagaliau ir žudikams. Gal per Jo žaizdas į mane įėjo ir mirties drąsa, o ne prisikėlimas. Tikriau, – mirtis man jau anomis dienomis sutapo su prisikėlimu.

Kartais mane užklumpa mirties smalsumas. Tuomet mąstau: tarkim, Jėzus gimė, buvo pagarbintas Trijų karalių ir... nuėjo į dangų. Be kryžiaus kančios. Tiesiog apsiereiškė, nušvietė tamsas ir pasitraukė į amžinybę. Ar tuomet žmogaus tikėjimas būtų taip skaudžiai savas, artimas? Matyt, ne. Mes įtikėjom dėl to, kad Jis iškentėjo daugiau, nei mes galėtume iškęsti, Jo kančia mums tarsi visų žmonių kančios, sudėtos į viena. Visos kasdienės smulkmenos ir didžiosios mūsų kančios, sudėtos į vieną aukos indą. Gal todėl iš visų Senojo Testamento pranašysčių ir kitų istorijų man artimiausia Abraomo auka. Be aukos man nebūtų ir tikėjimo. Nelaikantys Kristaus aukos tikėjimo pagrindu taip lengvai nuklysta pas Budą, Mahometą ir į Šambalą, tikėdamiesi be skausmo gauti viską. Be skausmo ir už dyka.

Niekada nepamirštu, kad ant Golgotos kalno stovėjo trys kryžiai, ne vienas. Ir latrų mirtis tikriausiai nebuvo lengvesnė – ta pati aštri saulė, troškulys, skausmas visuose sąnariuose, baimė. Nepamirštu, kad nuo Golgotos kalno į dangų buvo paimtas ir vienas iš latrų, tas, kuris atgailavo, kurio auka sutapo su atgaila. Tuomet suvokiu, jog Kristus, atpirkdamas visus, atpirko ir kiekvieną žmogų. Tikiu, tai vyksta kasdien – tereikia išstarti atgailos žodžius.

Šalia aukos visada regiu ir išdavystę. Tą neatskiriamą šešėlį. Tą sielos šešėlį, tarsi nematomą mėnulio pusę. Judas ir Petras – abu išsigynė. Bet Judas išdavė dėl to, kad savanoriškas Jėzaus nusižeminimas ir ėjimas į mirtį sugriovė jo garbėtroškos rūmą, o Petras – kad išsigando. Petro baimė jį išdavė. Petras išsigando dėl savo gyvybės. Gaidžiui pragydus, jis graudžiai pravirko, o Judas pasikorė. Suvokiu, jog yra išdavystė, kurią galima atpirkti atgaila ir auka, ir išdavystė, kuri lemiama valandą išduoda išdavusįjį. Kodėl mokiniai, išgirdę, kad tarp jų yra vienas, kuris išduos, nepasibaisėjo, o paklausinėję vienas kito tęsė vakariene? Iš kur jie žinojo, jog išdavikas atsiras visada per amžių amžius iki pasaulio pabaigos? Ar mūsų partizanai nežinojo, kad išdavikas laukia progos? Žinojo, bet vis dėlto ėjo į mirtį, nes tikėjo. O išdavė netikintysis.

Tik dėl to, kad žinome, kuo pasibaigė ir visada pasibaigs dieviškojo kūdikio žemiška kelionė, jis mums yra brangus. Galbūt patys šito nesuvokdami, susitapatiname su ta kelione, nes žinome, jog kiekvienam iš mūsų ji gali pasibaigti ant Golgotos kalno. Ir ne taip svarbu, ar tas kalnas bus tik smėlio kalnelis kokioje nors miško laukymėje ar žemuogių pievelėje, ar kankinimų rūsio tamsoje, ar akinančiuose Lenos žiočių nasruose. Žvelgdami į tą skaistų kūdikį prakartėlėje, regime geležinėmis rožėmis ištrykštantį Jėzaus kraują, kuris visada yra ir mūsų kraujas.

Tik nereikalaukime įrodymų. Tikėkime nesvarstydami. Rašykime tikėdami. Eikime, kur liepia širdis. O visa kita mums bus pridėta.

Leonardas Gutauskas
Iš knygos „Tikėti ir rašyti“, 2002

S. F. Fleury. Pūčkoriai apie 1900 m.

* * *

Kaip ramiai, šaltai, kaip viskas miega!
Kristalinė sniego tyluma!
Tik eglaitė virpteli, tik sniegas,
tik nukrinta nuo šakos šarma.

Ir tik šaltis, tik pašokęs vėjas
šiūsteli, nubėga per laukus,
palei krūmus pasisukinėja,
po užšalusius ežeriukus –

ir tuoj vėl nurimsta. Ir tik sniego
kristalinė žvilga baltuma,
tik eglaitė virpteli per miegą,
tik nukrinta nuo šakos šarma...

Jonas Mekas
Iš ciklo „Einu aš vienas“

Kitame numeryje:

- **Jakubonis. Pasėliai lietuviškos spaudos dirvonuose.**
- **S. Goštautas. Vytautą Igną prisimenant.**
- **Broniaus Krivicko poezija.**

Redaguoja **Renata Šerelytė** rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1-as psl. **Leonardas Gutauskas.** Tas, kuris jūromis eina...
- 2-as psl. **Bronius Nainys.** Lietuvos užsienio politika 1929–1940 metais.
- 3-as psl. **Jonas Juškaitis.** Pilnas vakaras nutilusios dainos...
- 4-as psl. **Ona Ališytė-Šulaitienė.** Dar kelios pastabos apie B. Jonušą.
- 5-as psl. **Raimundas M. Lapas.** Gintarinė ledi auksine širdim.
- 6-as psl. **Anelė Butkuvienė.** Seselė Levutė.
- 7-as psl. **Karilė Vaitkutė.** Amerikos lietuvių operoje – „Dipukų rauda“.

Lietuvos užsienio politika 1939–1940 metais

BRONIUS NAINYS

(Tęsinys. Pradžia 2010 m. sausio 30 d. „Kultūroje“)

Tos derybos, gana išsamiai dokumentuose aprašytos, atskleidžia ir paties Stalino „asmenybę“, tikrai nieko daugiau, kaip tik kabučių tevertą. Iš karto Stalinas norėjo į Lietuvą įvesti 50,000 karių, Urbšys nenorėjo priimti nė vieno. Stalinas nusileido iki 35,000, Urbšys visgi bandė laikytis tvirtai. Štai Lietuvos pasiuntinio Maskvoje Vlado Natkevičiaus užrašyti Stalino žodžiai:

„Į Sovietų armijos įvedimą Lietuvos teritorijon Sovietų vyriausybė žiūri kaip į simbolį, kuris duotų Lietuvai ramumą tiek vidaus, tiek užsienės atžvilgiu; tai būtų Lietuvai 'bolšoj ščit'. Jeigu 35,000 Sovietų kariuomenės kontingentas Lietuvą gązdina, tai Sovietų Sąjunga galėtų padaryti nuolaidą, pvz., 20,000. Lietuvos vyriausybė turi atskirti vokiečių metodus ir bolševikų metodus. Jeigu Lietuva būtų patekusi vokiečių įtakos zonoje, geriausiu atveju iš Lietuvos būtų buvęs padarytas vokiečių protektoratas.

Bolševikų gi metodas yra Lietuvos nepriklausomybės neliesti, saugoti jos neliečiamybę iš oro ir palaikyti viduje pastovumą. Jeigu komunistai Lietuvoje pradėtų bruzdėti, tai Sovietų Sąjunga juos tučiuojau mokėtų sudrausti...“ (I t. psl. 216, dok. 125).

Kaip lakštingala čiulbėjo ir Molotovas, žadėdamas Lietuvos nesovietinti. Tai, beje, labai sunku suprasti, turbūt Lietuvos vyriausybei tai turėjo poveikį, šiais sovietų melais ji tikėjo, nes visiškai nesiruošė nei Lietuvos gynybai, nei jos okupacijai. Neprašė net kitų valstybių pagalbos. Kiti dokumentai rodo, kad ji tik „stūmė dienas“, ir tiek.

Tiesiog nesuvokiamas naivumas. Net ir po 1940 m. gegužės 27 d. (II t., psl. 37, dok. 1) kai, likus tik 20 dienų iki okupacijos, pasišaukęs Natke-

Bronius Nainys su Tomu Remeikiu, Lemont, Illinois.

liesti Lietuvos nepriklausomybės ir Molotovo pažadas Lietuvos nesovietinti. Kaipgi buvo su tais pažadais?

Deja, net iki šios akimirkos Lietuva Maskvos melais vis dar tikėjo. Išskyrus vieną vienintelę politiką – Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną. Bent man dokumentai taip rodo. Nors juose ir nėra tai išryškinta, tačiau vieno vyriausybės posėdžio protokole įrašytas A. Smetonos siūlymas gintis ir kariuomenės vado gen. Raštikio atsakymas, jog kariuomenė tokiam uždaviniui dar neparuošta. Ir kai siaubingai nudraskusi Raudonoji Armija peržengė Lietuvos sieną, vyriausybė sumišo: bėgti, likti, ką daryti, kaip elgtis? Prezidentas Smetona,

šlykščiai tas įvykis grįžo atmintin, skaitant pastutinį rinkinio dokumentą:

„Ministerių taryba nutarė atimti Lietuvos pilietybę, uždrausti grįžti Lietuvon ir konfiskuoti turtą šių asmenų: Kazio Škirpos, Broniaus Balučio, Povilo Žadeikio, Vytauto Gyljo, Stasio Lozoraičio, Stasio Girdvainio, Kazio Graužinio, Jurgio Šaulio,

Prof. V. Krėvė-Mickevičius
Ministerio pirmininko pavaduotojas”

Ir visa tai dėl to, kad šie nepriklausomos Lietuvos atstovai užsienyje viešai protestavo prieš Lietuvos aneksavimą, įvykdytą Maskvos 1940 m. rugpjūčio 3 d. Ir kaip ne gėda žinomam rašytojui, literatūros profesoriui, lietuviui Vincui Krėvei pasirašyti tokį garbingai savo pareigas atliekančius valstybės pareigūnus baudžiantį aktą? Kaip jis galėjo jaustis vėliau, jau Amerikoje gyvendamas, žinodamas, kad prieš tokius okupaciją „įteisinančius“ aktus kovodami žuvo 20 000 tauriausių Tėvynės sūnų, lietuvių partizanų?..

Dokumentų rinkinį skaitinėjant ir grįžtant atmintin juose aprašytiems, mano paties išgyventiems įvykiams skverbėsi į ją ir anų laikų palyginimas su šiandieniais. Ypač Maskvos melai. Tuo labiau, kad ir dabartinė Rusijos vadovybė nenori jų pripažinti. Nebuvo nei Lietuvos okupacijos, nei aneksijos, Lietuva pati savanoriškai į Sovietų Sąjungą įstojo ir dabartinių jos vadovų reikalavimai atlyginti okupacijos žalą neturi jokio pagrindo, – čiulba Kremlius. Čia ir glūdi šiandieninė dokumentų reikšmė, nes jie aiškiai ir nedviprasmiškai atskleidžia tikrovę, visiškai kitokią, nei piešia dabartiniai Rusijos vadovai. Tad ar Kremliuje nesėdi tokie pat melagiai, kaip ir buvusieji 1939–1940 metais? Todėl jau ne kartą savo rašiniuose patariau Lietuvos vadovybei – Seimo, Vyriausybės nariams, Prezidentei bei jos patarėjams su rinkinyje sudėtais dokumentais susipažinti, juos išstudijuoti ir vadovautis jais bendraujant su Rusija. Tokioms studijoms politinių mokslų prof. dr. Tomas Remeikis puikiai patarnavo, nes nebereikia raustis po archyvus ir tos medžiagos ieškoti. Užtenka tik jam padėkoti.

Lietuvos Respublikos užsienio politika.
Dokumentai. 1939–1940 m.
I tomas 1939 8 23 – 1940 05 25;
II tomas 1940 05 27 – 1940 08 14.

Sudarytojas ir redaktorius Tomas Remeikis, Ph. D.
Vilniaus universiteto leidykla, 2009. □

vičių iki to laiko negirdėtu rūsčiu tonu Molotovas pradėjo Lietuvos vyriausybei priekaištauti dėl savitarpio pagalbos sutarties nesilaikymo, raudonarmiečių grobimo, jų tardymo naudojant jėgą, vėliau skubos keliu kviesdamas į Maskvą užsienio reikalų ministrą Urbšį, ministrą pirmininką Merkį, reikalavo kai kuriuos Lietuvos pareigūnus, pvz., vidaus reikalų ministrą gen. Kazį Skučą ir saugumo departamento direktorių Augustiną Povilaitį suimti ir atiduoti teisman, keisti nepajėgią, „Lietuvai kenksmingą“ vyriausybę. „Mums svarbu, kad ir Lietuvos vyriausybė būtų prosovietiška, kaip mūsų yra prolietuviška,“ – tškė Molotovas tikrą nesąmonę Natkevičiui (II t., psl. 134, dok. 68). Ir galų gale, pranešęs, kad savitarpio pagalbos sutarties vykdymui užtikrinti Rusija nutarusi į Lietuvą įvesti daugiau kariuomenės, Molotovas kirto: „nepaisant ką jūs bedarytumėte, vis vien Sovietų kariuomenė Lietuvon įeis“. Ir okupacija įvyko, ši piktos katės su jaunute menka pelyte žaidimo dalis baigėsi. Liko paties Stalino pažadas ne-

greitosiomis pasirašęs ministru pirmininkui Antanui Merkiui skirtą įgaliojimą, „man sunegalavus, remdamasis Lietuvos Konstitucija (71 str.), prašau Tamstą pavaduoti mane Respublikos prezidento pareigose“ iš Kauno išvažiavo (II t., psl. 144, dok. 76). O radęs jo paties pavaldinių, bandžiusių jį sulaikyti Lietuvoje, nurodymu sieną uždarytą, nusiavė kojas ir naudodamasis „žalia“ siena, basas per upelį nubrido į Vokietiją. Tada visi jo artimieji pavaldiniai sujudo raginti jį grįžti atgal į Kauną ir perimti prezidento pareigas.

Stalino ir Molotovo pažadais buvo melagingi: Lietuvos valstybė buvo panaikinta ir pradėtas jos sovietinimas. Ir čia, bent man, tada buvo bjauriausia – pats buvau to vyksmo liudininkas ir niekaip nesupratau, beje, ir dabar nesuprantu, kaip kai kurie ryškūs lietuviai veikėjai, patriotai – politikas inž. Ernestas Galvanauskas ir literatas rašytojas Vincas Krėvė-Mickevičius sutiko sudaryti Lietuvos valstybę pagal Maskvos nurodymus laidojančią vyriausybę. (II t., psl. 157, nr. 759). Ypatingai

JONAS JUŠKAITIS PILNAS VAKARAS NUTILUSIOS DAINOS...

* * *

Tėviškės laukuos saulutė leidžias jau.
Vakaro šešėliuos sapno išėjau.
Ir galbūt nerasiu nieko niekados.
Nors alsuoja tylą sutemų žieduos.

Išeinu... Istorijos man ir sapnai,
Dainos ir sapnai toli girdėt silpnai.
Iš sapnų veidai man kyšo, išeinu
Jau, o mano veidas kyšo iš sapnų.

Ar girdi, kaip eina laikas: lyg slapta
Šnibžda vėjas – paklausyk nors mirksnį tą,
Kai, nugrimztant į miegus, keliais pilnais
Ėjusiam jie ima lietis su sapnais.

Vėjyj nieko – apie laiką šnibžda nieks,
Kad prabėga... kad prabėgo... kad prabėgs.
Laukas, kelias, pieva... Apsikabinai
Rankom visą mirtį, kryžiau. Kaip sapnai...

* * *

Rami prabėgančių dienų šokėja,
Žaliais drabužiais tu apsilvilkai.
Eini – klausais, ką kužda jų šilkai,
Iš spindinčio žalumo, kurs nuogėja.

Kas dieną tartum liepžiedžiai iš liepos
Veržiesi iš drabužių nuogumu,
Lyg bičių spiečiui skaudžiai saulei liepus.
Svaiginamam praeiti neramu.

Į tolumą sapnų... Žinai, dar dūžių
Tu nežinai – kaip lenkiantis degiau:
Kas dieną vis mažiau žalių drabužių,
O kūno liepžiedžių spalvos daugiau.

Ir mano žingsnis slepias už kiekvieno
Širdies tavosios dūžio: vos valdaus
Nuo svaigulio – apglėbt galiu kas dieną
Skaudus lyg spiečius, dūzgiantis medaus!

Bet nieks tyloj lyg atviram karste negirdi
Nei mano nerimo, nei kaip rami
Su raudonos gėlės širdimi
Juoduos plaukuos tu praeini beširdė.

* * *

Kai visų daiktų spalvas sužeidusi
Lyg jų kraujas sunkės sutema,
Joj su liūdesio tyliuoju leidosi
Angelu daina man tolina.

Aidas tartum žemės balsas rimdavo
Tyliai ir saulėlydis kvapnus
Žemiškojo panašumo imdavo
Juo prašyt užgęstančius sapnus.

Kur daina nutilus – virš piliakalnio
Žaibas: atminimo žvakele
Jis dienos štai vakare apakino
Ir... ir mano amžiaus vakare.

Toks tragingas pasirodei, angele,
Paskutinio spindulio dienos.
Plaukia lyg vanduo veidai ir man gale...
Pilnas vakaras nutilusios dainos.

* * *

Stasiui Lozoraičiui

Žiaurus žiemos vanduo ir žvaigždės žiaurios.
Bet gelbėk mus nuo pikto... nevilčių
Pilnuosius vėtroj dundančioj nuo šiaurės.
Dievo gaidos gaudimo negirdžiu.

Vienintelė audra pro tamsą daužos,
Su nendre ažuolą, vertikale
Kaip gotikoje kylantį, nulaužus.
Jame dar saulė grimzdo vakare.

Ant žemės lūžta ažuolų karūnos.
Baugu savos širdies ir ne širdies
Klausytis nesimerkia akys liūdnos.
Dievo gaidos gaudimo negirdžiu.

Regiu – viršum tamsios bedugnės lytys
Su tiesiančiais beviltiškai rankas,
Lyg atsisveikint, skirias – nesulydys
Jų rankos, tiek suskaldė į menkas.

Tamsa tamsiausia viesulai sutemę
Dundėdami ant mūsų nevilčių.
Su likimu tautos baisesnė žemė.
Dievo gaidos gaudimo negirdžiu.

* * *

Ant putinų raudonų prinoko apyniai
Praskėtę spurges – dulka į šviesą mėnesienos
Sode per mėnesienas žaliai geltonos sieros
Ant putinų raudonų putodamos kvapniai.

Po jais raudonus, baltus ir mėlynus astrus
Girdžiu, toli per langus ruduo, o žiedus astrų
Šiurena šiltas vėjas, kurs aromatą aštrų
Surankioja – skrajoja kvepėjimas aštrus.

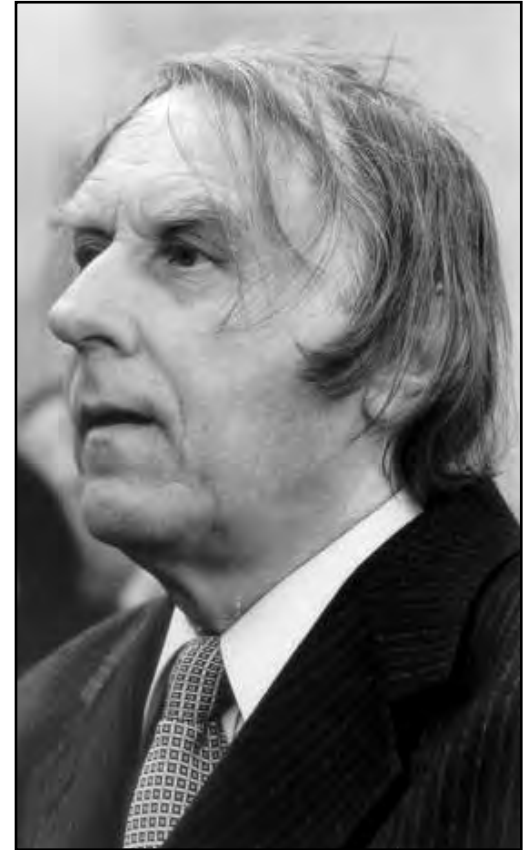
Bet noriu baigt po gluosniu... pradėjau žaroje
Ir aušroje pradėjau – man jos kaip juvelyrai
Anapus gaisro brėžė jį: pakabinti lyrai...
Tegu lyg lapuos spindi joj Dievo žarija.

Tarp to, kas atsitinka, ir to, kas atsitiks,
Ant vandenų aplinkui visur tylos paklodė.
Naktis kaip žemei šauksmas į dangų pasirodė,
Tarytum kopytlėlė jai matos ateitis.

Aš kaip žeme aplipus šaknis – kietai su tuo
Šaknies vargu laikausi į žemę akmeninę.
Geltonas lapas didis, dangaus akvamarine,
Toks lyg ruduo ir mažas lyg lapas toks ruduo.

* * *

Jūs gal manot, kad žmonės apgaulūs
Išsiskirstys ant kaulų nutykę.
Jums visur aš priminsiu jų kaulus.

Džojos Barysaitės nuotr.

...neužmirškime Dievo stebuklo.

Staugia kryžkeliai, tyrlaukiai rauda,
Tuščios kentusių kameros klykia.
Ir pasaulyj šiam praeitį skauda.

...neužmirškime Dievo stebuklo.

Jūs už daiktus, daiktų atminimai,
Gražesni ir tu, balse, už kūną.
Apie atspindį kryžiaus ugninį...

...neužmirškime Dievo stebuklo.

Tiek likimų, krauju aptaškytų,
Su tuo atspindžiu kryžiaus užgriūna.
Kad širdis tik, širdis atlaikytų...

...neužmirškime Dievo stebuklo.

* * *

Numėlo toliuos medžių linijos.
Ir žemė ūžia vakare.
Žvelgiu su ilgesio švaria
Širdim į spindesį stiklinį jos.

Tarytum lūpos ties taure
Apie geltoną žiedą zinijos,
Rainuotiems debesims suvilnijus,
Taip džiaugias bitė, su kuria

Taip virpa rausvas mėnuo gelsdamas.
Nustebo žėrinti žalia
Gėlė geltona galvele.
Viršūnės verda susiveldamos.

Kaip gera, kad nors kas šalia.
Žvelgiu ko nors artumo meldamas.
Ir balto paukščio skrydis melzganas
Man mirga vakaro stikle.

Dar kelios pastabos apie Bronių Jonušą

ONA ALIŠYTĖ-ŠULAITIENĖ

Pradžios metų birželio 13 d. „Draugo“ šeštadieniniame kultūriniame priede buvo išspausdintas didelis, pakankamai išsamus ir įdomus Raimundo Mariaus Lapo straipsnis „Jis – lietuviškasis John Philip Sousa“, skirtas mūsų žinomo pučiamųjų orkestro dirigento bei kompozitoriaus Broniaus Jonušo (1899–1976) sukurtų maršų plokštelės, pavadintos „Gaudžia trimitai“, išleidimo 50-mečio progai. Kadangi publikacijos autorius apsiribojo tik šia, jubiliejine data, savo straipsnyje pateikdamas įdomių ir įvairių faktų bei ištraukų iš to meto periodikos, norėčiau aptarti kai kurias kitas Broniaus Jonušo veiklos ir kūrybinio kelio detales.

Man visada labai patiko jo gražūs, tautiška dvasia pasižymintys lietuviški maršai, kurie šiandien, kaip rodo pakartotinis „Gaudžia trimitai“ kompaktinės plokštelės išleidimas (leidėjas – P. Bernotas), atlaikė laiko išbandymus ir sėkmingai pradeda savo antrąjį gyvenimą. Manau, kad visi Broniaus Jonušo gerbėjai kartu su manimi dar kartą su malonumu prisimins šią įdomią ir neeilinę asmenybę, puikų muziką, kurio gyvenimas, kūryba ir veikla vis dar laukia savo kruopštaus, išsamaus tyrinėtojo bei profesionalaus vertintojo.

Visi žinome, kad Jonušo vardas glaudžiai siejasi su maršu (kaip J. Strausso – su valsu). Maršas (pranc. „marche“) – tai ryškaus, griežto, energingo ritmo ir žingsnį atitinkančio tempo muzikos kūrinys, dažniausiai atliekamas pučiamųjų instrumentų orkestro. Maršus kūrė daugybė įvairių epochų kompozitorių; amerikiečiai pelnytai gali didžiuotis savo John Philip Sousa (1854–1932) – garsiu karinio orkestro kapelmeisteriu ir kompozitoriumi, parašiusiu net 135 maršus. Iki šiol populiarūs ir plačiai atliekami jo maršai „Wolverine“ (1881), „Semper Fidelis“ (1888), „The Washington Post“ (1889), „Liberty Bell“ (1893) ir daugybė kitų, kurie Sousa pelnė „maršų karaliaus“ vardą. Tačiau ir mes, lietuviai, turime ir, be abejo, galime pelnytai didžiuotis savuoju Sousa – Broniumi Jonušu, kuris šiuo metu yra visuotinai pripažintas ir tituluojamas „lietuviškų maršų“ karaliumi. Tiesa, Jonušo sukurtų maršų, skirtingai nei Sousos, nėra daug, tik 21, tačiau iš jų šiuo metu neatliekami tik 4 („Fanfarų maršai“ Nr. 1 ir Nr. 2, „Pulko maršas“ ir „Prabočių takais“), o visi kiti įeina į lietuviškų maršų pučiamųjų orkestrams aukso fondą, pelnydami jų autoriui garbingą „maršų karaliaus“ vardą. Kaip teisingai rašė Iza Motekaitienė: „Jonušo maršai lietuviams yra kaip Sousos maršai Amerikai – jie abu įamžinę savo vardus kaip maršų karaliai.“ („Draugas“, 1978.02.16) Žinoma, istoriniu požiūriu Jonušas nebuvo lietuviškų maršų pradininkas, šio žanro kūriniai Lietuvos didikų dvaruose skambėjo jau XV a., tačiau iki XX a. pradžios tai buvo vokiški, rusiški, lenkiški ir kt. tautų maršai – skoliniai, kuriuos nuo XIX a. pabaigos pradėta atlikti ir koncertuose (pvz., 1898.02.20 Tilžėje suruoštame „Birutės draugijos“ koncerte skambėjo vokiečių kompozitoriaus L. Bergerio „Lietuviškas dragūnų maršas“). Neilgai trukus sukuriama ir pirmieji lietuviški maršai, jų autoriumi tapo klarnetininkas ir kompozitorius Petras Stankevičius (1874–1914), kuris, M. Oginskio remiamas, baigė Maskvos konservatoriją, nuo 1901 m. gyveno ir dirbo Rygoje vietos igulos orkestro kapelmeisteriu, čia parašė ir išleido (pažymėtina, kad leidinių viršeliai buvo papuošti lietuviškais tautiniais motyvais) 6 savo maršus: „Maršas Adomo Mickevičiaus atminimui“,

„D. Lietuvos kunigaikštis Vytautas, 1410–1910“, „Maršas kunigaikščio Oginskio atminimui“ ir kt. Kiek vėliau, Lietuvai atgavus Klaipėdą, kažkoks J. Neringis (gal tai slapyvardis?) ta proga sukūrė ir Klaipėdoje išleido maršą „Valio Klaipėda!“ Na, o P. Stankevičius, matyt, ir reikėtų laikyti lietuviško maršo pradininku; Lietuvai iškovojus nepriklausomybę, maršus pradėjo kurti įvairūs kariuomenės pulkų kapelmeisteriai: J. Gudavičius (1873–1939), pirmojo lietuviško karo orkestro 1919 m. Marijampolėje įkūrėjas ir jo kapelmeisteris, kelių maršų lietuviškomis melodijomis autorius, Gukauskas, Visockis, F. Valeika (1883–1961), J. Lechavičius (1908–1978), E. Gailevičius (1874–1949) ir kt. Jų gretas netrukus papildė ir Bronius Jonušas, 1926 metais sukūręs savo pirmąjį, iki šiol

Bronius Jonušas

labai populiarų maršą „Kur bakūžė samanota“. Kiti du maršai – „Ei, pasauli, mes be Vilniaus nenurimsim!“ (skirtas Lietuvos kariuomenės 10-mečiui) ir „Nedėlios rytėlį“... (parašytas, kaip teigia pats autorius, Šiaulių sunkiųjų darbų kalėjime, kur jis melagingai apkaltintas išbuvo daugiau nei 2 paras), dedikuotas Lietuvos šauliams – 1929–1930 metais buvo išleisti Šiauliuose, rinkinyje „Lietuviški maršai“. Jo įžangoje – ji skamba kaip tvirtas autoriaus kūrybinis credo, kurio savo kūrybiuose jis laikėsi visą gyvenimą, – Jonušas rašė: „Įvairių Lietuvos miestų ir miestelių orkestruose tenka nugirsti daugiausia rusų, vokiečių ir kt. maršai. Norėdamas papildyti orkestro repertuarus ir mėginu paleisti į Lietuvos visuomenę savo kompozicijos du maršus. Mano tikslas buvo, kad jie kuo plačiausiai pasklistų po visą šalį ir būtų prieinami visiems. Kviečiu visus Lietuvos kapelmeisterius į bendrą darbą, nes tik tada pradės skambėti mūsų brangioj Tėvynėj lietuviška muzika.“ Pastaboje, skirtoje maršui „Nedėlios rytėlį...“, atsiskleidžia ir Jonušo, kaip orkestro vadovo, praktinė patirtis, jo dėmesys atlikėjams. Jis rašo: „Rašydamas stengiausi supopuliarinti, kad būtų labiau prieinamas mėgėjams orkestrantams, darbo žmonėms iš kurių daugiausia susideda Šiaulių orkestrai.“

Jonušas buvo vienas pirmųjų, pradėjęs aktyviai „lietuvininti“ maršus, švarindamas juos nuo rusiškų ir vokiškų intonacijų bei ritmų, kurių įtaka to meto pramoginėje muzikoje buvo labai stipri ir gabi. Savo autobiografijoje jis rašo, kad „nemažai turėjo nemalonumų tarnyboje, kai kariuomenėje pirmą kartą užgrojo lietuviškus maršus“ (?). O kaip gerą tokio maršo, išvengusio svetimų įtakų, pavyzdį Jonušas nurodo dar 1926 m. E. Gailevičiaus parašytą maršą „Antanas Smetona“, sakydamas, kad tai „pirmas padoresnis lietuviškas smagus maršiukas, kuriame panaudota liaudies daina „Du broliukai kunigai“ (kaip žinia, pirmai-

siais šio puikaus maršo taktais jau daugelį metų savo laidas pradeda mūsų radijo stotis „Margutis“). Pridursiu, kad E. Gailevičius ilgainiui tapo rimčiausiu Jonušo varžovu – jo maršai „Subatos vakarėlių“, „Ramovėnų“, „Ant kalno karklai“, „Aštirus kardas“ ir kt. ne kartą varžėsi su pastarojo maršu, buvo premijuojami. Na, o kiti kompozitoriai rimtesnės konkurencijos nesudarė, nors tarp jų buvo ir tokie talentingi, kaip jaunas, tragiško likimo Juozas Pakalnis (1912–1948), kuris jau 14-os metų parašė savo pirmąjį maršą pučiamųjų orkestrui „Atsisveikinimas“, o netrukus ir dar du – „Paminėjimas“ ir „Vinona“.

Aktyviai „lietuvindamas“ karinių orkestrų repertuarą Jonušas nuolat papildydavo jį naujais savo maršais: „Plaukia sau laivelis“ (1929), „Rūtų darželis“ (1930), „Leiskit į Tėvynę“ (1932), „Petys gi į petį“ (1932, parašytas Gaižiūnų poligone), „Šėriau žirgelį“ (1938), „Šiaulių sąjungos maršas“ (1938) ir kt. Jie greitai tapo labai populiarūs ir mėgstami, nes, kaip vėliau rašė Vl. Jakubėnas („Draugas“, 1959.05.23), „sukomponuoti sumaniai su puikiu tos rūšies stiliaus pažinimu, vykusiū naudojant lietuviškas melodijas, jie pasiekia kiekvieno lietuvių širdį ir giliai jaudina“.

Tuo pat metu Jonušas vis labiau garsėjo ir kaip puikus pučiamųjų orkestrų vadovas, jo amžininkai prisimena: „Ir kas Lietuvoje nepažino muziko Broniaus Jonušo? Kur jis dirbo, visur paliko gražių prisiminimų savo darbo kelyje.“ Nenuostabu, kad 1937 m. gegužės 20 d. jis paskiriamas Lietuvos Vadaus reikalų ministerijos reprezentacinio policijos pučiamųjų orkestro vadovu Kaune (šias pareigas jis ėjo iki 1944 m.). Vadovaudamas šiam orkestrui, Jonušas pradėjo dalyvauti įvairiuose tuo metu rengiamuose maršų konkursuose, kuriuose jis visada pelnydavo pagrindines premijas. Atsitiktinai į mano rankas pateko senas 1938 metų žurnalo „Policija“ numeris, kuriame radau įdomų straipsnį „Mūsų policijos laimėjimai muzikos mene“. Vertas dėmesio yra ir pats straipsnio autorius – plačiai žinomas išėivijoje Bronius Kviklys (1913–1990), daug Lietuvai nusipelnęs kraštotyrininkas, žurnalistas, redaktorius, stambių enciklopedinių leidinių „Mūsų Lietuva“ ir „Lietuvos bažnyčios“ autorius. Savo minėtame straipsnyje jis rašo apie tai, kad kariuomenės štabo Spaudos ir Švietimo skyrius buvo paskelbęs maršų konkursą, kuriam buvo pateikti net 67 kūriniai. Komisija, kurią sudarė keli kariškiai, kompozitoriai J. Karnavičius, B. Dvarionas, V. Jakubėnas ir K. Kaveckas bei 2 kapelmeisteriai, II premija (po 200 litų) premijavo 3 maršus. Kviklys rašo: „Iš trijų premijuotų maršų du sukomponavo policijos orkestro kapelm. Bronius Jonušas: žygio maršą „Šėriau žirgelį“ ir „Sutikimo maršą“. Jis (t. y. Jonušas) spėjo pasižymėti kaip gabus orkestrų organizatorius, yra parašęs daug kariškos muzikos. Visi jo kūriniai labai artimi lietuvių dvasiai ir pasižymi švelnumu, klausytojui ne tik nuteikia, bet ir užimponuoja. Policijos orkestras jo dėka yra pasiekęs aukšto muzikalinio lygio ir yra laikomas vienu geriausių Lietuvoje.“

Pats Jonušas savo autobiografijoje rašo, kad laimėjo iš viso 10 premijų: dvi pirmąsias (viena iš jų – už žinomąjį maršą „Gaudžia trimitai“, 1939 m., pelnyta studentų Ramovėnų korporacijos paskelbtame konkurse), keturias antrąsias (viena – 1939 metais už maršą „Ramovėnai žengia“), vieną specialiąją (už muziką sporto pratimams) ir kt. Beje, kaip orkestrų vadovas ir kompozitorius reikėsi ir Jonušo brolis Domas (1905–1991), parašęs

GINTARINĖ LEDI AUKSINE ŠIRDIM

Kino aktorei Ann Jillian – 60

RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

Ji tris kartus pristatyta prestižiniams „Emmy” apdovanojimams. Jos gabumai įvertinti „Golden globe”. Ji – talentinga dainininkė, aktorė, taip pat motyvuota oratorė. Dažnai ją matydavome kino filmuose, televizijos ekranuose, naktiniuose klubuose, Brodvėjaus scenoje. „Good Housekeeping” žurnalas ją įvardijo kaip vieną iš labiausiai garbinamų pasaulio moterų. Apie ją sukurtas telefilmas. Ji vadovauja savo firmai „9-J”. Su sūnaus atsiradimu prie visų savo pareigų į sąrašą ji įrašė papildomą titulą – „dirbanti mama”. Pasaulis ją pažįsta Ann Jillian vardu, gi mums, lietuviams, ji – Jūratė Nausėdaitė.

Jai buvo lemta aktorės karjera

Jūratė Nausėdaitė gimė 1950 m. sausio 29 d. Cambridge, Massachusetse. Su savo tėveliais – buvusiu nepriklausomos Lietuvos karo aviacijos lakūnu Juozu Nausėda ir mama Margarita bei broliu Benito – persikėlė į Los Angeles 1955 metais. Čia Jūratė lankė mokyklą, pradėjo savo teatrinę karjerą. Matyt, toks buvo tėvų noras, kad vaikas augtų teatrinėje aplinkoje. Ir vargu bau ar yra tam tinkamesnė vieta, nei Holivudo kaimynystėje?

Pirmasis Jūratės pasirodymas scenoje buvo dar Cambridge, lietuviškame renginyje: trejų metų mergaitė padainavo „Leiskit į tėvynę”. Nausėdoms įsikūrus Los Angeles, Jūratė vaidino lietuviško jaunimo spektakliuose, dalyvavo amerikiečių koncerte Wilshire Ebel teatre. Čia ji buvo pastebėta ir pakviesta į Art Linkletter televizijos laidą. Sėkmingai ten debiutavo ir po to ne kartą vėl buvo kviečiama. Mergaitėi buvo pasamdytas vadybininkas. 1960 m. ji pasirodavo „Chevrolet”, „Kellogg’s”, „Weber’s”, „Union Oil”, „Del Monte”, „Kraft”, „DuPont” televizijos reklamose, buvo dažnai matoma ir įvairiose televizijos laidose: „Frank Sinatra Show”, „Children’s Chevy Show”, „Leave it to Beaver”, „Shirley Temple Show”. Ne vienerius metus Jūratė studijavo vaidybą. Dar būdama visai jauna, pradėjo lankyti Disnėjaus kino studijos mokyklą. Net 14 metų pašventė išraiškos šokiui ir baletui. 1971 m. gabioji lietuvaite sulaukė stipendijos iš Los Angeles Civic Light Opera Association.

Dešimtmetė pramogų pasaulio sostinėje

„Blizgučių miestu” tituluotame Holivude Jūratė tapo „tikra amerikiete” – Ann Jillian. 1960 m. Disnėjaus kino studijoje perklausos metu 10-metei nusišypsojo laimė – jai buvo pasiūlytas piemenaitės Bo Peep vaidmuo kino filme „Babes in Toyland”. Scenarijus sukurtas pagal Victor Herbert 1903 metų to paties pavadinimo operetę. Pirmąsyk šis veikalas buvo ekranizuotas 1934 m. su žinomais komikais Laurel ir Hardy. Disnėjaus „Babes in Toyland” pasirodė ekranuose 1961 metų gruodžio 14 d. ir iki šiol išliko Amerikos kinematografijos aukso fonde kaip geriausias kada nors sukurtas Disnėjaus studijos filmas.

Po metų Ann Jillian vėl kviečiama filmuotis – šįsyk režisieriaus Mervyn LeRoy miuzikle „Gypsy”, kuriame vaidino Rosalind Russell, Natalie Wood ir Karl Malden. Ann Jillian sukurtas Dainty June vaidmuo atkreipė dėmesį. Per ištisą puslapį pagrindiniame JAV pramogų verslo dienraščiui „Variety” 1963 m. sausio 30 d. numeryje buvo paskelbtas Mervyn LeRoy sveikinimas Ann, kuriame jis rašė: „...The role of Dainty June ir „Gypsy” was one that required diverse talents ... an exceptional singer and dancer,

as well as a capable actress. After selecting you from many girls interviewed for the part, I was more than rewarded by your enthusiasm on the set, and extremely proud of your delightful performance in the film. You are a most gifted performer, and I know that you will have a rich and rewarding future in show business ...” Manau, vertimo čia nereikia! Tokie žodžiai kaip „exceptional”, „delightful”, „gifted” kalba patys už save...

Iš pradžių jaunutę Jillian matydavome Disnėjaus „World of Color” televizijos laidų epizoduose: „Sammy the Way-Out Seal”, „Fantasy on Skis”, „My House is a Menagerie”, „Mouse Factory”. Netrukus Ann tapo įprastiniu televizijos serialų veidu („Twilight Zone”, „Kojak”, „Bob Hope Chrysler Theater”, „Partridge Family”, „Ben Casey”, „Off We Go”). Dauguma mūsų, ko gero, geriausiai Ann prisimena kaip Millie Ballard teleserialo „Hazel”. Tačiau 8-to dešimtmečio pradžioje Jillian liko be darbo. Holivudo agentai jai sakydavo, kad ji per aukšta jaunatviškoms rolėms, bet per jauna moteriškoms. Tuomet Ann nutarė kibtį į mokslus. Trejus metus universitete ji studijavo psichologiją ir tuo pačiu metu dirbo pardavėja parduotuvėje. Tačiau širdy visuomet nešiojosi Disnėjaus žodžius: „Ką bedarytum, neužmiršk savo pašaukimo”.

Aštuntojo dešimtmečio pabaigoje Ann grįžo į muzikinės komedijos sceną. 1977 metais gastrolėse ji susipažino su Čikagoje dirbančiu policijos seržantu Andy Murcia. Netrukus jie susituokė. Vyras išėjo iš policijos tarnybos ir tapo žmonos vadybininku.

1979 m. spalio 8 d. Mark Hellinger teatre Niujorko žiūrovai išvydo Ralph G. Allen ir Harry Rogby muzikinę komediją „Sugar Babies”. Ji buvo rodoma net 1 208 kartų! Šiame miuzikle Brodvėje debiutavo Mickey Rooney, jo partnerės buvo Ann Miller ir Ann Jillian. 1980 m. „Sugar Babies” buvo įvertintas net aštuoniais „Tony” apdovanojimais. Pasibaigus „Sugar Babies” spektakliams, Ann sugrįžo į Holivudą. Nors jau iki to galėjo pasigirti dviejų dešimtmečių patirtimi, nacionaliniu mastu Jillian išgarsėjo ABC teleserialo „It’s a Living”, „pakėlusiu” ją iki seksbombos simbolio.

Piktasis slibinas – vėžys

1984-aisiais Jillian vardas figūravo daugelio JAV laikraščių antraštėse – gydytojai diagnozavo jai krūtines vėžį. 1986 m. aktorė apleido „It’s a Living” filmavimo aikštelę ir visą savo energiją skyrė kovai su liga. Jos asmeninė istorija vėliau buvo atspindėta 1988 m. televizijos filme „The Ann Jillian Story”.

Aktorė taip pat tapo aktyvia šios ligos diagnostavimo ir prevencijos advokate. Po metų Holivudo prodiuseriai ją kviečia vaidinti teleserialo, pavadintame jos pačios vardu. Susukta 13 „Ann Jillian” epizodų, jie buvo rodomi 1989–1990 metais. 1992 m. Ann pagimdė sūnų Andrew Joseph. Ji retsykliais dar pasirodavo televizijos ekrane, tačiau pagrindinį dėmesį skyrė sūnaus auklėjimui bei aktyviai kovai su krūtines vėžiu.

Talentinga ne tik vaidyboje

Ann Jillian – ne tik gabi aktorė, bet ir vokalistė.

Jos pirmas kompaktinis albumas „In the Middle of Love” (1994) sulaukė geriausių atsiliepimų. Dainas jam kūrė Steve Allen. Dienraštis „Chicago Tribune” teigė, jog šis kompaktinis albumas yra „a class act between singer and composer”. Albumas melomanų buvo greitai išgraibstytas! Antrajame kompaktiniame albume Ann įrašė dainą „Please Don’t Be Scared” – neoficialų himną visoms, kurioms lemta išgyventi krūtines vėžį.

Ann yra dainavusi su pačiais geriausiais JAV simfoniniais orkestrais – L. A. Pops, Atlantos, Delaware, Ohio, San Diego bei Oklahoma City. Su savo programa ji gastroluoja po visą pasaulį. Štai prieš porą metų Jillian buvo viena iš pagrindinių atlikėjų iškilmingame Hilton viešbučio ir kazino atidaryme Brisbane, Australijoje.

Apdovanojimai, apdovanojimai

1988 m. Ann Jillian buvo įvertinta „Golden Globe” geriausios aktorės kategorijoje už vaidmenį NBC telefilme „The Ann Jillian Story”. Šis autobiografinis pasakojimas taipogi buvo pristatytas dviems „Emmy”. Jis sulaukė milžiniško pasisekimo (23,8 proc. įvertinimas) ir buvo paskelbtas labiausiai žiūrimu dvišalindiniu 1987–1988 m. sezono telefilmu.

Kalbant apie pripažinimą, reiktų prisiminti, jog Ann buvo nominuota „Emmy” už savo vaidmenį 1984 m. CBS teleserialo „Ellis Island” (kuriame taip pat vaidino Richard Burton ir Faye Dunaway). Taipogi atmintinas buvo Jillian vaidmuo 1982 m. ABC telefilme „Mae West” apie žinomą JAV burlesko karalienę ir kino aktorę. Už jį Jillian buvo pristatyta „Golden Globe” geriausios aktorės apdovanojimui. Deja, tąsyk ji nepelnė nei „Emmy”, nei „Golden Globe” – apdovanojimai atiteko Ingrid Bergman už vaidmenį telefilme „A Woman Called Golda”. Tačiau, anot Ann, būti pristatytai apdovanojimui kartu su Bergman jau yra be galo didelis pasiekimas jos karjeroje.

Geranoriškumas ir dosnumas

Lietuvaitė garsi ir savo labdaringa veikla. Ann Jillian dažnai pasirodavo scenoje kartu su legendine Holivudo žvaigžde Bob Hope. Jis visada tvirtino, jog Ann yra jo geriausia partnerė – ne tik kaip dainininkė, bet ir kaip šokėja. Per 1983 m. Kalėdas jiedu linksmino JAV kareivius Beirute, 1991 m. – Saudo Arabijoje.

1990 m. „Good Housekeeping” žurnalo redakcija įvertino Ann Jillian kaip vieną iš labiausiai garbinamų moterų pasaulyje. Aktorė dažnai be honoraro atlieka meninę programą pensininkų labdaros organizacijai „St. Vincent’s Meals on Wheels”. Ji dosniai remia „American Cancer Society”, o taipogi St. Jude vaikų ligoninę. Daug laiko Jillian skiria sužalotiems JAV veteranams bei kitoms labdaros organizacijoms. Ann ypač didžiuojasi, kad turėjo galimybių bendrauti su daktaru Jonas Salk, padėjusiu žmonėms kovoje su ŽIV ir vėžiu.

Gal nežinote, kad Ann – žymi oratorė, sugebanti įkvėpti ir palaikyti dvasiškai prislėgtus? Ji yra parengusi kelių pokalbių ciklą: „Niekad savo gyvenime neturėjau blogos dienos”, „ – tai Jūs”, „Ištverti ir klestėti”, „Pokalbis su Ann Jillian”. Tuose pašnekesiuose daug humoro, muzikos, informacijos apie gyvenimą, sveikatą, motinystės džiaugsmą.

Aktorė, dainininkė, humanitarė – Ann Jillian viską atlieka meistriškai. Ji auga pati, padeda augti kitiems, tokiu būdu išgydama daug naujų draugų. Jubiliatei nuoširdžiausiai linkime daug kūrėbingų, optimizmu trykstančių metų. Manau, Jūratė nesupyks, kad pavadinau ją „gintarine ledi auksine širdim”... □

Ann Jillian 1988 m. „Emmy” apdovanojimų iškilmėse.

Jaunutė Ann Jillian Iisje Nielsen vaidmenyje kartu su Barbara Baxley „Twilight Zone” 107 epizode „Mute” 1963 m. pavasarį.

Kadras iš 1982 m. ABC telefilmo „Mae West”.

SESELĖ LEVUTĖ

ANELĖ BUTKUVIENĖ

Esama žmonių, kurių buvimas žemėje pažymėtas gerumo, širdies dosnumo, pasišventimo kitiems ženklų. Bendravimas su tokiais žmonėmis padaro mūsų gyvenimą šviesesnį, jų dėka negandos palengvėja, gyvenimas nušvinta gražesnėmis spalvomis. Toks žmogus buvo Leokadija Benešiūnaitė, iš profesijos – medicinos sesuo. Tai buvo medikė iš pašaukimo, ją plačiau šio žodžio prasme galime vadinti gailingąja sesele, kaip šios profesijos atstovės jos atsiradimo pradžioje, XIX a. vid. buvo vadinamos.

Leokadija apie 1950 m.

Gyvenimo kelio pradžia

Leokadija Benešiūnaitė gimė 1926 m. kovo 17 d. Kauno apskrityje Mauručiu kaime, geležinkelio tarnautojo Vinco Benešiūno ir Marijos Pauliukevičiūtės-Benešiūnienės šeimoje. Leokadija šeimoje, o vėliau ją pažinojusiųjų vadinama Levute, buvo trečias vaikas šeimoje, ji turėjo tris seseris ir du brolius. Jos tėvas buvo Nepriklausomybės kovų savanoris, dalyvavęs Giedraičių ir Radviliškio mūšiuose su lenkais ir bermontininkais, už narsumą apdovanotas dviem Vyčio kryžiais. Kaip savanoris jis gavo žemės Juragių kaime ir ten su šeima kūrėsi, pasistatė gyvenamą namą, ūkinius pastatus. Tėvai buvo giliai tikintys katalikai ir patriotinio nusiteikimo, taip auklėjo savo vaikus. Pradinę mokyklą Levutė baigė Juraguose, nuo 1936 m. mokėsi Veiverių progimnazijoje.

Mergaitės tėvas savo dukrą 1937 m. įrašė į mokykloje veikusią skautų organizaciją. Skautų organizaciją 1907 m. Didžiojoje Britanijoje įkūrė lordas R. Baden-Pauelas (Baden-Powell, 1857–1941). Pagrindinis jos tikslas – auklėti jaunimą sąmoningais valstybės piliečiais, dorais, tvirto būdo žmonėmis, ugdyti fizinius ir dvasinius jų sugebėjimus. Skautybės idėja ėmė sparčiai plisti pasaulyje. Pirmoji skautų organizacija Lietuvoje įkurta 1918 m. lapkričio 1 d. Vilniuje. Vėliau panašios organizacijos ėmė kurtis ir kituose Lietuvos miestuose, miesteliuose. Skautu galėjo tapti kiekvienas jaunuolis nuo 7 metų amžiaus ir suaugusieji, pritariantys skautų ideologijai ir vykdančios sąjungos prievoles. Sąjungos veiklą reglamentavo Lietuvos skautų sąjungos įstatymas ir Lietuvos skautų sąjungos sta-

tutas. Prieškario Lietuvoje skautų šefas buvo Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona. Skautų šūkis „Dievui, Tėvynei, Artimui“, kaip liudija artima Levutės bičiulė Kazimiera Galaunienė ir kitos skautijos seserys, tapo viso Leokadijos Benešiūnaitės gyvenimo kelrode žvaigžde.

Baigusi Veiverių progimnaziją, Levutė 1944 m. įstojo mokytis į Raudonojo Kryžiaus draugijos Kauno Medicinos seserų mokyklą. Mokykloje mokymo lygis buvo aukštas, dėstytojai – labai atsidavę savo specialybei gydytojai. Savo fragmentiškuose atsiminimuose, kuriuos užrašė Kazimiera Galaunienė, Benešiūnaitė ypatingai išskyrė chirurgą Algirdą Stropų (1914–2005). Buvo dėstoma ne tik medicinos disciplinos, bet ir etika, nes dar Florens Naitingeil (Florence Nightingale (1820–1910), pirmoji gailingoji sesele) apibrėžė pagrindinį principą, kad „slauga yra rūpinimasis žmogumi, o ne tik medicinos problemų sprendimas“. Direktorė Kazimiera Laurinavičiūtė buvo griežta, reikli. Visos mokinės privalėjo gyventi bendrabutyje ir dėvėti uniformas. Tik antraisiais mokymosi metais kaunietėms buvo leista apsigyventi tėvų namuose. Antrame kurse, kaip atsiminė Levutė, jų bendrabučio kambario langas buvo tiesiai prieš sovietinio saugumo pastatą ir ne kartą teko matyti atvežamus tardyti žmones. Kelis kartus į saugumą buvo kviečiama ir Benešiūnaitė, bet padaryti ją savo talkininke ar ką nors iškvosti apie bendrabučio nepavyko.

Kaune ir Marijampolėje

Medicinos seserų mokyklą Leokadija Benešiūnaitė baigė 1946 m. ir buvo paskirta dirbti į Vilniaus Raudonojo Kryžiaus ligoninės chirurgijos skyrių medicinos sesele. Vilniuje ji dirbo trumpai, persikėlė į Tauragę, ten dirbo rajono ligoninėje. Žinant to meto sąlygas, skubų merginos išvykimą iš Vilniaus į tolimą Žemaitijos pakraštį galima vertinti kaip pasitraukimą nuo gresiančio arešto. Ji tik puse lūpų, nes laikmetis buvo išmokęs tylėti ir ta savybė išliko net po daugelio metų, savo bičiulei yra prasitarusi, kad jai dirbant Vilniuje chirurgijos skyriuje iš vakaro atveždavo sunkiai sužeistą ligonį, jį skubiai operuodavo, o rytą jo palatoje jau nebūdavo. Matyt, saugumas pradėjo įtarti ją padedant partizanams.

1948 m. iš Tauragės Benešiūnaitė persikėlė į Kauną ir įsidarbino Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje chirurgijos skyriuje. Ligoninės administracija davė leidimą priregistruoti naujai atvykusią medicinos seserį ligoninės bendrabutyje, ji ten ir apsigyveno. Kaune likimas suvedė Levutę su iškilia moterimi, turėjusia didelės įtakos jos gyvenime – M. K. Čiurlionio muziejaus moksline sekretore Elena Barščiauskaite. Jos labai susibičiuliavo, atnaujino skautišką veiklą. Tautinį patriotinį nusiteikimą, kuris buvo merginai įdiegtas šeimoje, dar labiau sustiprino bičiulystė su šia moterimi. Kaune Leokadija Benešiūnaitė dirbo 18 metų. Kai jos bičiulė Elena Barščiauskaitė išėjo į pensiją ir 1964 m. persikėlė gyventi į Marijampolę (tuometinį Kapsuką), kartu išvyko ir Levutė. Marijampolės rajoninės ligoninės chirurgijos skyriuje išdirbo iki išėjimo į pensiją 1981 m. Po bičiulės Elenos Barščiauskaitės mirties 1980 m. ir po išėjimo į pensiją, Benešiūnaitė mažai kas rišo su Marijampole. Ji labai dažnai atvažiuodavo į Kauną pas senuosius bičiulius ir gimines. Nuo 1984 m. ji padėjo Galaunienei slaugyti profesorių Paulių Galaunę (1890–1988). Kai Profesorius 1985 m. su vilties pasveikti neteikiančia diagnoze buvo išrašytas iš Kauno klinikų, tik profesionali slauga, begalinis rūpestingumas, švelnumas prailgino jo gyvenimą keliais metais. 1986 m. Benešiūnaitė persikėlė į Kauną ir apsigyveno Galaunių šeimoje.

Jau gyvendama Kaune, ji slaugė labai sunkius, stovinčius ant Anapusių slenkščio ligonius

Leokadija Benešiūnaitė 1946 m., tik baigusi medseserų kursą.

– Jo Eminenciją kardinolą Vincentą Sladkevičių (1920–2000), Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrą 1938–1940 m. Juozą Urbšį (1896–1991), su juo susipažino 1957 m., dar dirbdama Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje, rezistentą, sovietinių lagerių kalinį Liudą Dambrauską (1921–2003), Sibiro tremtinę, garsaus Pirmosios Nepriklausomos Lietuvos visuomenės veikėjo, žurnalisto Valentino Gustainio (1896–1971) našlę Izabelę (1898–1992) ir kt.

Medicinos sesers darbe atsiskleidė Levutės altruistinė prigimtis ir jos pašaukimas padėti ligoniams. Visi, kuriems teko su ja bendrauti, visada pabrėždavo jos aukštą profesionalumą, greitą orientaciją, o tai mediko darbe ypač svarbu, jos gerumą, rankų švelnumą. Vien jos pasirodymas palatoje pakeldavo ligonių nuotaiką, nes visada į palatą ateidavo linksma, besišypsanti. Santariškių klinikinės universitetinės ligoninės gydytojas dr. Remigijus Garalevičius, kurio mamą Benešiūnaitė slaugė Tauragės ligoninėje, savo atsiminimuose rašo: „Mano mamytė Uršulė Garalevičienė [...] pateko gydytis į ligoninę, o ten skyriuje kaip tik dirbo Levutė, kuri ir gydė, slaugė, globojo vidaus skyriuje besigydančius ligonius. Pokario laiku labai trūko vaistų, kitų gydymo priemonių, todėl jais menkai buvo galima pasikliauti ir tikėtis pasveikti. Tokiomis aplinkybėmis labai daug ką reikė medicinos personalo žmogiška šiluma ir visagalingi Dievo palaima. Levutė buvo viena iš tų, iš kurios spinduliute spinduliavo meilė ligos išstiktiems, kenčiantiems žmonėms. Ji kiekvienam rasdavo padrąsinantį, viltingą žodį, gerinantį sergančiojo nuotaiką, sumažinantį kančią, teikiantį viltį pasveikti. Ji natūraliai propagavo žmogišką, krikščionišką vertybes, kurių beatodairiškai visą gyvenimą prisilaikė. Bendravimas, prasidėjęs ligoninėje tarp Levutės ir mano Mamytės, tęsėsi ir mamytei sveikstant jau po ligoninės. Mamytės įsitikinimu, lemiamu veiksmu Jos sveikime nuo sunkios ligos buvo Levutės atsidavęs slaugymas, begalinis nuoširdumas ir įtaigūs žodžiai, išsklandantys neviltingą, nerimą, niūrias mintis. Levutė ligonių buvo prilyginama Angelui Sargui.“

Ypač daug ne tik profesinių žinių, bet ir dvasinių jėgų reikalauja išeinančių į Amžinybę ligonių slaugymas. Gydytojas Andrejus Gnezdilovas, pirmųjų slaugos namų Rusijoje onkologiniams ligoniams įkūrėjas (1990 m.) savo knygoje „Kelias į Golgotą“ apie tuos žmones rašė, kad jie „gražūs gerumu, sielos lengvumu, širdingumu ir pasiaukojimu. Jie kasdien besidalijantys gyvenimu lengvinant ligonių kančias, gyvena ta meile – būseną, kurios neįmanoma nepajauti. Ji, žinoma, nespindi kaip nimbas virš jų galvų, bet prie ko jie prisiliečia, kam jie šypsosi ir kieno klausosi, tą pajunta.“ Šie žodžiai labai tinka seselei Levutei apibūdinti.

Tęsinys kitame numeryje

Amerikos lietuvio operoje skambės „Dipukų rauda“

Pokalbis su kompozitoriumi Charlesu Halka

KARILĖ VAITKUTĖ

Kompozitorius Charles Halka gimė 1982 metais Talsoje (Tulsa), Oklahomos (Oklahoma) valstijoje. Charleso Halkos mama Zita Juškaitytė gimė Wehnen (Wehnen) pabėgėlių stovykloje Oldenburge, Vokietijoje. Mamos tėvai buvo kilę iš Marijampolės. Charleso tėvas gimė Jungtinėse Valstijose, tačiau jo tėvai į Ameriką XX amžiaus pradžioje atvyko iš Lenkijos. Muzikos būsimasis kompozitorius mokėsi Peabody konservatorijoje Baltimore mieste, kur baigė fortepijono specialybę bakaluro laipsniu ir kompozicijos specialybę magistro laipsniu. Taip pat studijavo Sankt Peterburgo konservatorijoje bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Būdamas Vilniuje, parašė operą „Julius“ apie „dipukus“ – lietuvius, pokario metais gyvenusius pabėgėlių stovyklose Vokietijoje. Dabartiniame profesiniame kompozitoriaus gyvenime taip pat svarbus yra muzikos dėstymas. Praėjusį rudenį C. Halka grįžo mokytis į doktorantūros studijų programą Rais (Rice) University Houston, o kitais metais pradės tame pačiame universitete dėstyti.

– Kodėl pasirinkote savo profesiją? Ar atsimate, kada nusprendėte tapti kompozitoriumi?

– Nemanau, kad aš rinkausi savo profesiją. Daugelis muzikų, kompozitorių, kitų menininkų pasakytų, kad jie tiesiog turi daryti tai, ką daro. Visiškai su tuo sutinku. Neįsivaizduoju savęs darant ką nors kita. Nors mano profesijoje, kaip ir kitose, būna sunkių akimirkų, tačiau visuomet jaučiu didelį džiaugsmą, kurdamas ką nors naujo. Muzika visuomet buvo svarbi mano gyvenimo dalis. Muzika gali būti galima išraiškos ir bendravimo forma, tačiau man svarbiausia, kad ji yra didelio džiaugsmo šaltinis. Su muzika gyvenimas tampa smagus, malonus, linksmas.

– Kas Jums teikia didžiausią malonumą Jūsų darbe?

– Man smagiausia, kai išgirstu savo kūrinį! Tai šiek tiek panašu į vaiko auginimą: man tenka didžiausias vaidmuo, formuojant naujo kūrinio gyvenimo pradžią, tačiau vėliau kūrinys atranda savo asmenybę ir ima daryti savo sprendimus, rinktis savo gyvenimo kelią! Kai išgirstu savo atliekamą kūrinį, apima didelis džiaugsmas, nes žinau, kad mano vaidmuo ankstyvosiose kūrinio gyvenimo stadijose buvo labai svarbus.

– Kaip muzikos kūrimas keitėsi laikui bėgant? Ar anksčiau muzika buvo kuriama kitaip, nei dabar?

– Tai geras klausimas, kuris reikalauja ilgo atsakymo. Tačiau pasistengsiu atsakyti kaip galėdamas trumpiau. Muzikos kūrimas tikrai buvo kitoks prieš šimtą metų. Tačiau net ir prieš dvidešimt ar trisdešimt metų jis buvo kitoks. Didžiausias skirtumas yra kompiuterio atėjimas į muzikos pasaulį. Iki 1980-ųjų kompozitoriai partitūras turėjo užrašinėti ranka. Buvo naudojamos didžiulės braižymo lentos, liniuotės, lentelės, specialus popierius, pieštukai, rašalas tam, kad muzika būtų profesionaliai užrašyta. Šiandien keletas kompiuterinių programų įgalina lengvai užrašyti natas kompiuteryje ir tuojau pat išsispausdinti ar pataisyti partitūrą. Tiesą sakant, daugeliui kompozitorių visai neprireikia partitūrų ar atlikėjų.

Savo muziką jie kuria naudodamiesi labai galingomis ir lanksčiomis audio programomis, kurios leidžia jiems sukurti kokį tik nori garsą. Kiti derina gyvai atliekamą muziką ir kompiuterius. Kompiuteriai kartu su atlikėjais kuria unikalius garsus, pagrįstus tuo, ką atlikėjai groja ar dainuoja. Atsirado begalė naujų būdų kurti gražią muziką!

– Praėjusiais metais Jums buvo suteikta Fulbraito (Fulbright) stipendija, kuri įgalino gyventi Vilniuje, parašyti operą „Julius“. Kaip nusprendėte parašyti „Julijū“? Kas įkvėpė? Apie ką ši opera?

– Mano seneliui Julijui labai patiko dainuoti lietuviškas dainas. Kaskart, kai jis atvykdavo paviešėti pas mus ar mes viešėdavome pas jį, senelis dainuodavo ir pasakodavo apie savo gyvenimą Lietuvoje. Senelis mirė 2004 metais, bet prieš tai mano šeima įrašė jo dainas, tarp jų ir tas, kurias atsivežė iš Lietuvos ir dainavo daugiau nei 60 metų po to, kai turėjo palikti tėvynę. Tai ir buvo mano įkvėpimas. Didelė dalis operos muzikos grindžiama mano senelio dainomis ir kita lietuviška muzika.

Opera „Julius“ yra dviejų dalių ir pasakoja apie mano mamos šeimos patirtį tiek Antrojo pasaulinio karo metu, tiek po karo. Pirmosios dalies veiksmas vyksta paskutinėmis karo dienomis. Julius Jušinskas su šeima atsieduria pabėgėlių stovykloje Brandenburge. Čia gyventi buvo labai sunku ir pavojinga. Pirmosios dalies pabaigoje karas baigiasi ir šeima ištrūksta iš sovietų kontroliuojamos Vokietijos į britų zoną. Antrosios dalies veiksmas vyksta Wehnen pabėgėlių stovykloje. Čia gimė mano mama. Čia jos šeima gyveno šešerius metus, kol pagaliau, 1951 metais, atsirado amerikietis sponsorius ir jie galėjo vykti į Ameriką. Gyvenimas Wehnen stovykloje buvo geresnis nei Brandenburge, tačiau pabėgėliai jautėsi nykstantys, žūstantys. Į okupuotą Lietuvą grįžti bijojo. Stovyklose klestėjo lietuvių, tačiau tuo pačiu metu ten gyveno daug ir visišką neviltingų puolusių žmonių, kurių patiriamas begalinis psichologinis spaudimas dažnai nuvedavo į skaudžius ir tragiškus įvykius, netgi – apgavystes ir savižudybes. Mano mamos šeima sulaukė sponsorius laiško pačiu laiku.

Mano senelis kalbėjo tik lauzyta anglų kalba. Aš niekada neišmokau lietuviškai. Senelio pasakojimus ir dainų žodžius man išversdavo mama. Man neteko pažinti senelio tiek, kiek būčiau norėjęs. Tačiau sužinojęs apie jo dainas ir apie istorinius įvykius, kurių liudininkas jis buvo, galėjau pažinti savo senelį geriau, o tai buvo man didžiausias atlygis.

Mano senelis kalbėjo tik lauzyta anglų kalba. Aš niekada neišmokau lietuviškai. Senelio pasakojimus ir dainų žodžius man išversdavo mama. Man neteko pažinti senelio tiek, kiek būčiau norėjęs. Tačiau sužinojęs apie jo dainas ir apie istorinius įvykius, kurių liudininkas jis buvo, galėjau pažinti savo senelį geriau, o tai buvo man didžiausias atlygis.

– Ar šis kūrinys išsiskiria iš kitų Jūsų darbų?

– „Julius“ – mano antroji opera, tačiau pirmą kartą parašiau tokį milžinišką kūrinį. Mano pirmoji opera buvo vos dvidešimties minučių, o „Juliaus“ trukmė – beveik pusantros valandos. Man labiausiai patinka rašyti muziką mažesnėms mu-

Jušinskų šeima.

zikantų grupėms, tačiau ši opera buvo ypatinga. Ne tik todėl, kad kūrinį rašiau beveik metus laiko, bet ir todėl, kad proceso metu sutikau begalę žmonių, kurie dirbo kartu. Paprastai muzikos kūrinio rašymas yra atsiskyrėliškas darbas, todėl man buvo malonu padirbėti prie tokio žanro, kaip opera, kuri reikalauja ne tik muzikantų ir dirigento, bet ir libretisto, ir režisieriaus, ir scenografo, ir kostiumų dailininko, ir įvairių kitų menininkų, kad ji taptų gyva. Man ypatingai malonu buvo dirbti su „Juliaus“ libreto kūrėja – labai energinga ir talentinga Marija Simona Šimulynaite. Ji bus ir operos režisierė, ir choreografė. „Juliaus“ premjera numatoma kovo mėnesį Vilniuje.

– Ar turite mėgstamiausią lietuvišką dainą? Koks jos pavadinimas?

– Yra daug nuostabių lietuviškų dainų, tačiau, manau, kad man ir mano operai svarbiausia daina buvo „Kalinio daina“, kurią dainuodavo mano senelis. Tai daina apie kietas lovas, grandinių ir pančių garsus bei nepasiekiamą poilsio prabangą. Čigonė išpranašauja ilgą kelionę. Tačiau man svarbiausi dainos žodžiai yra pirmoje eilutėje: „Dainuojau dainą, raminau širdį.“ Tikrai taip yra.

– Kaip apibūdintumėte laiką, praleistą Lietuvoje?

– Laikas, kurį praleidau Vilniuje, būdamas Fulbraito stipendininku, buvo pats prasmingiausias mano karjeroje. Ne tik todėl, kad parašiau savo operą, bet ir todėl, kad sutikau daug naujų draugų ir kolegų, išgirdau begalę naujos ir gražios muzikos ir patyriau visiškai kitokį gyvenimo būdą. Žinau, kad mano sąsajos su Vilniumi ir Lietuva ateityje man atneš daug gražių patirčių, o svarbiausia – bus pastatyta mano opera „Julius“.

– Gal atradote savo mėgstamiausią ir nemėgstamiausią lietuvišką žodį?

– Mano mėgstamiausio lietuviško žodžio „pasikiškiakopūsteliaudamas“ mane išmokė gera mano draugė Inga iš Vilniaus. Na, o po metų gyvenimo Lietuvoje, manau, kad nemėgstamiausias mano žodis yra „lietus“!

– Ar galite palyginti Lietuvos ir Jungtinių Valstijų kompozitorių darbą? Kokie didžiausi skirtumai?

– Jei kalbėsime apie gryną muzikos kūrimą, didelių skirtumų nėra. Abiejose šalyse rasite daug

Juliaus portretas.

Charles Halka.

Pastabos apie Bronių Jonušą

Atkelta iš 4 psl.

11 maršų, 1939 metų konkurse laimėjęs 1 vietą už maršą „Žygis į Vilnių“ (Vilniaus atgavimo progai skirtas ir Broniaus Jonušo maršas „Įžengimas į Vilnių“). Kitas brolis Zenonas (1917–1986) taip pat buvo muzikas.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, pasitraukęs į Vakarų ir atvykęs į Ameriką, Jonušas nenutraukė savo muzikinės veiklos, nors maršų jau beveik nebekūrė, neskaitant jau minėto vietinčio „Prabočių takais“. Nerašė jų ir kiti išeivijos kompozitoriai – 1968 metais „Darbininke“ paminėtas Broniaus Budriūno maršas buvo labai reta išimtis. Tačiau Jonušo muzika nebuvo užmiršta, ji ne kartą prisimenama su didele nostalgija. 1958 metais „Dirva“ rašė: „Maršai, dūdų orkestras – paprastai kvepia militarizmu. O kuriems teko 1940–1944 metais maitintis vokiečių radijo muzika, tiems maršą tiesiog sunku nuo patrankų ‘muzikos’ beatskirti. Nors į slėptuvę bėk... Visai kas kita Br. Jonušo maršai. Tai ne kariaujančios, o linksmi (!) dainuojančios tautos maršai. Tai žygio dainos, nors ir su visomis maršams privalomomis formomis. Juose nėra grėsmės, neapykantos, arogancijos – tik dainuojamas žygis. Šie maršai yra gera rekomendacija lietuvių tautai, gera jos vizitinė kortelė.“

Na, o pats Jonušas visada buvo labai kuklus ir savo kūrybą vertino daugiau negu kritiškai. Autobiografijoje rašė: „Nesu kompozitorius, kaip kartais kas mane pavadina, kuriu tik kaip mėgėjas savo malonumui ir kartais šis tas išeina.“ Laiške profesoriui Juozui Žilevičiui, rašytam 1955 m. gruodžio 8 d. jis dar kritiškiau: „Aš nesu kompozitorius ir žinau, kad mano kūriniai, kaip mėgėjo, yra menkos vertės.“ Ir taip rašo tas, kuris kompozicijos mokėsi pas J. Tallat-Kelpšą, J. Karnavičių, J. Gruodį, pelnę už savo kūrinis 10 premijų, kurio talentą įvertino visa Lietuva! Tarp jų, žinoma, ir prof. J. Žilevičius, kuris viename iš savo laiškų

Jonušui, tarsi atsakydamas į jo laišką, rašo: „Tamsos darbas šioje srityje (maršų kūryboje) apvainikavo pirmūno vainiku. Tuose maršuose stengiasi įvesti lietuviškas melodijas, kad jos išstumtų visokių ‘dubinuškų’ užnašas, kurios teršia jauno Lietuvos kario tautinę sielą. Tas Tamstai pavyko oi, oi! Už tą vieną Jūs esate sveikintinas ir laisva Lietuva Jus už tai būtų dekoravusi.“

Paskutinis Žilevičiaus sakiny palietė labai skaudžią Jonušui temą, nes okupuotoje Lietuvoje jo maršai nebuvo atliekami, kaip ir apie jį patį niekur net neužsimenama. Kompozitorius jautėsi nepelnytai užmirštas – ne tik okupuotoje Lietuvoje, bet iš dalies net ir išeivijoje. Todėl 1958 metais Vokietijoje išleista plokštelė „Gaudžia trimitai“ su 12 geriausių jo maršų Jonušui buvo maloni staigmena ir grąžino jam pasitikėjimą savimi. Kitais metais ši plokštelė buvo įteikta Čikagos lietuviams (šio įvykio jubiliejų mini R. M. Lapas savo straipsnyje), įteikime dalyvavo ir pats Jonušas. O po to jo kūryba susidomi ir amerikiečiai, ypač kai ją aktyviai pradeda populiarinti New Yorko visuomenės veikėja Helena Džonson iš Richmond Hillo (Elna Johnson-Puodžiūtė). Jos iniciatyva Lietuvių dienose, kurios įvyko New Yorke 1976 m. liepos mėnesį, buvo atlikti du Jonušo maršai – „Gaudžia trimitai ir „Ramonėnai žengia“. Savo laiške prof. Žilevičiui Johnson-Puodžiūtė rašė: „Pirmą kartą Goldmano ir Seufferto pučiamųjų orkestrai gros lietuvišką muziką New Yorko miesto parkuose, gal bus transliuojama ir per radiją“ (Priminsiu, kad Goldmano orkestrą sudarė daugiau kaip 52 nariai). Liepos 11 d. Seufferto orkestro Foresto parko aikštelėje pirmą kartą atliktas maršas „Ramonėnai žengia“ gausiai susirinkusių klausytojų buvo sutiktas išpūdingais plojimais, kurių jų autorius, deja, jau nebeišgirdo – vasario mėnesį jis iškeliavo Anapilin.

Kitataučių susidomėjimas Jonušo maršais vis labiau auga, jie įrašomi į kasetes, ta proga prof. Žilevičius rugpjūčio 9 d. E. Jonušienei dėkaugsmi-

gai rašė: „Broniaus Jonušo vardas įtrauktas šalia pasaulinio masto kompozitorių – reiškia, jis išvestas į Europinius Muzikinius vandenis! Tai kaip, Gerbiamoji Ponia, nesidžiaugti.“ Šiuos profesoriaus žodžius patvirtino ir puikus maršo „Gaudžia trimitai“ įvertinimas, kurį 1986 m. savo „March Music Notes“ pateikė žymi specialistė Norman E. Smith: „Muzikos požiūriu šiame kūrinyje apimti visi puikaus maršo kriterijai: ritminė energija, melodijų kontrastai, meistriškai konstruoti kontrarpunktai ir obligato pasažai; meninis pranašumas jaučiamas kiekviename motyve. Emociškai ši muzika klausytojui gal primins kompozitoriaus bei kitų išeivių, atsidūrusių toli nuo Tėvynės, pergyvenimus.“

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Jonušo kūryba vėl užima garbingą vietą mūsų muzikinėje kultūroje ir koncertiniame repertuare, pradėdama, kaip minėjau, savo antrąjį gyvenimą: periodiškai leidžiami jo kūriniai rinkiniai, albumai, įrašai, jo puikūs maršai nuolat skamba koncertinėje estradoje, įvairiuose iškilminguose renginiuose ir pan. 1994 m. gegužės mėnesį Vilniuje dideliu pučiamųjų orkestrų festivaliu pažymėtos 95-osios Jonušo gimimo metinės, ta proga sostinės 3-čioji muzikos mokykla buvo pavadinta Broniaus Jonušo vardu. Taip Lietuva atiduoda pelnytą pagarbą savo maršų karaliui, kurio kūriniai šiandieną jau toli peržengė savojo krašto sienas ir yra išvesti ne tik, anot prof. Žilevičiaus, į „Europinius Muzikinius vandenis“. Juk pastaruoju metu net tolimojoje Japonijoje pastebimas didelis susidomėjimas Jonušo maršais, kurie, kaip matome, vis labiau užkariauja tarptautinę auditoriją, garsindami ir jų autorių, ir mūsų kraštą toli už jo ribų.

Rašydama šias pastabas naudojausi įvairia literatūra, tarp jos ir A. Radzevičiaus parengta ir 1996 metais Kaune išleista knyga „Bronius Jonušas“, lietuviškos periodikos ir enciklopedinių leidinių informacija, Broniaus Jonušo amžininkų bei pažinusių jį atsiminimais ir kitais šaltiniais bei pažįstamų muzikų patarimais, kurie man labai padėjo ir už kuriuos nuoširdžiai visiems dėkoju. □

„Dipukų rauda“

Atkelta iš 7 psl.

unikalių stilių ir įtakų. Galbūt galima manyti, kad Lietuvos kompozitoriai daugiau žino apie Europos muziką ir tenykščius muzikinius įvykius, o amerikiečiai kompozitoriai pakankamai užimti savojoje amerikietiškoje kompozitorių bendruomenėje, tačiau pažįstu daug amerikiečių kompozitorių, kurie žino viską apie europietišką muziką, ir taip pat pažįstu labai daug Lietuvos kompozitorių, kurie žino dukart daugiau, nei aš, apie amerikiečių muziką!

Labiausiai skiriasi mūsų muzikų bendruomenių struktūros, o tai priklauso nuo Lietuvos dydžio, turint omenyje ir teritoriją, ir gyventojų skaičių. Jungtinėse Valstijose daug muzikos mokyklų ir universitetų, tiek rytinėje, tiek vakarinėje pakrantėje, tiek pietuose, tiek šiaurėje. Jas skiria tūkstančiai mylių. Mokyklas baigia begalinis skaičius muzikų ir kompozitorių, kurie negali pažinti vienas kito ne tik dėl geografinių platumų, bet ir dėl jų pačių gausos. O Lietuvoje, atrodo, kad visi pažįsta visus. Tai tikrai gražu, nes muzikų bendruomenė yra kaip viena didelė šeima. Visi pasirošę vienas kitą ir paremti, ir pakritikuoti. Nuostabu tai, kad esant tokiems artimiems santykiams, lietuviška muzika išlieka labai įvairi, kaip tai yra ir Amerikoje.

Kitas nuostabus reiškinys yra Lietuvos valstybės ir visuomenės parama menams. Net ekonominės krizės metu Lietuvos vyriausybė per Kultūros ministeriją išgali paremti neįtikėtinai daug meno projektų visoje šalyje (pažiūrėsime, ar tai tęsis šiais 2010 metais). Lygiai taip pat stebina tai, kad renginiai visuomet gausiai lankomi. Vilnius

buvo Europos kultūros sostinė pačiais blogiausiais metais šiuolaikinėje Europos ekonominėje istorijoje, tačiau vis tiek sostinėje visus metus vyko renginiai, kurie galėtų varžytis su turtingiausiose miestuose vykdomais projektais. Gyvendamas Vilniuje pastebėjau išradingumą bei sumanumą daugelyje įvairių lygių ir žinau, kad „Juliaus“ pastatymas yra geros rankos.

– Esate lietuvių kilmės amerikietis. Ką Jums reiškia gyventi tarp dviejų kultūrų, dviejų šalių, dviejų kalbų? Ar dėl to jutote konfliktą? Kaip galėjote išspręsti kilusias problemas, jei tokių buvo? Ar sunku buvo išlikti lietuviu Amerikoje?

– Sunkus klausimas. Būti amerikiečiu ar lietuviu įvairiems žmonėms gali reikšti įvairius dalykus. Bruožas, kurį vienas laiko amerikietišku, kitam gali pasirodyti daugiau lietuvišku, priklausomai nuo to, kaip jie buvo auginti. Dėl šios priežasties nesijaučiu esąs nei iš esmės lietuviu, nei amerikiečiu. Galiu tik pasakyti, kad mano tėvai išmokė mane būti smalsiu ir atviru naujoms idėjoms ir gyvenimo būdams, todėl niekada nejutau jokių problemų ar kultūrų konflikto. Iš pradžių mano suvokimas apie tai, ką reiškia būti lietuviu, atėjo tik iš mamos ir jos šeimos, tačiau greitai atradau, kad įvairių lietuvių tipų yra tiek pat daug, kiek yra lietuvių, todėl mano tapatybės jausmas daugiau susijęs su mano šeima, negu su kolektyviniu lietuviškumu jausmu. Tačiau galiu pasakyti, kad metai gyvenimo Lietuvoje, kalbinės, tradicijų, kultūrinės ir muzikinės patirtys priartino mane prie lietuviško paveldo ir įgalino sužinoti daug daugiau apie tai, ką kitiems žmonėms reiškia būti lietuviu. Juodos lietuviškos duonos tikrai pasiilgstu!

– Bėgant laikui, keitėsi sąvoka „Amerikos lie-

tuvis“. Kokia Jūsų nuomonė apie lietuvių Amerikoje šiuo metu? Kokie būtų jo bendri bruožai?

– Prieš Lietuvos nepriklausomybę buvo lengva apibrėžti „Amerikos lietuvių“ vaidmenį, nes visus vienijo bendra kova, stengiantis, kad baigtųsi sovietinė okupacija Lietuvoje. Buvo svarbu išlaikyti papročius, tradicijas, kultūrą, ypatingai lietuvių kalbą, nes buvo reali grėsmė, kad visa tai bus prarasta. Po nepriklausomybės atkūrimo šis būtinumo jausmas palaipsniui geso, atsirado nauja emigrantų bendruomenė su visai kitokiais tikslais.

Šiandien sutiksime daug jaunų lietuvių verslininkų, kurie sugebėjo įsilieti į amerikietišką visuomenę. Jie nori patirti viską, ką pasaulis gali pasiūlyti. Tarp Amerikos lietuvių yra daug svarbių menininkų, mokslininkų, politinių veikėjų, sportininkų ir kitų profesionalų. Vienas jų net sugebėjo tapti Lietuvos prezidentu!

– Ar turite posakį, kuriuo vadovaujate savo gyvenime?

– Visuomet išlik atviras naujoms patirtims ir staigmenoms. Iki šiol tai man tikrai padėjo!

Redakcijos prierasas. Norintys daugiau sužinoti apie Charles Halkos operą „Julius“ arba finansiškai prisidėti prie operos pastatymo, apsilankykite Vilniaus operos internetinėje svetainėje adresu: www.operainvilnius.blogspot.com arba rašykite adresu: JuliusTheOpera@gmail.com □

Klaidos atitaisymas. Š. m. sausio 30 d. „Kultūroje“ įsivėlė apmaudi klaida: eilėraštis „Delacroix“ priklauso ne Eglei Juodvalkei, o Tomui Venclovai. Atsiprašome autorių ir skaitytojų.